

se to ne učini, doći će do situacije, da će ga se velike kompanije držati, ali da će nezavisni producenti pokušati da izbjegavaju njegove odredbe u želji da dadu... Među dopisima, koje smo primili, nalaze se i takva pisma u kojima čitaoci postavljaju stanovita pitanja, na koja traže odgovor.

Drugu je na pr. rečenicu pisac mogao i ovako izreći: *Među dopisima, što smo ih primili, nalaze se i takva pisma, u kojima čitaoci postavljaju stanovita pitanja i traže odgovor na njih.* Izbjeglo bi se trostruko ponavljanje veznika »koi«, a misao bi ostala ista.

Ako grčkim izrazom »kako fonija« označujemo, da neka riječ ili skup riječi ili čitava rečenica loše zvuče, onda su kakofonične obje gornje i sve slične rečenice zbog nizanja istih veznika. Isto su tako suprotni eufoniji, blagoglasju, i mnogi primjeri iz 1. točke ovoga članka zato, što u njima jedna za drugom slijedi više riječi s istim ili sličnim padežnim nastavkom.

3. Mnoge su rečenice nerazumljive, jednolične ili barem — »prebujne«. Pisac postaje njihov rob, jer se neoprezno služi onim »stilskim nijansama«, ili bolje: štetnim manirama imenskoga konstruiranja i nizanja veznika, o čemu sam prije govorio. Preduge i zamršene rečenice ili glomazni rečenični nizovi bez sumnje su protiv duha hrvatskoga jezika. Zbog toga misli, koje nam često kao bujica naviru jedna za drugom, treba načas zaustaviti i odijeliti jačom stankom, točkom.

Uvijek je dobro na svojim i tuđim pogreškama izoštravati osjećaj mjere i sklada u stilizaciji rečenice. Evo, na koncu, primjera, koji će još jednom potvrditi moje primjedbe u članku i poslužiti kao upozorenje, kako ne smijemo pisati:

Isključujući onaj dio note, koji govori o sudjelovanju SSSR-a u Atlantskom paktu, jer, kako je primijetio Eden, »Sovjetski Savez nema kvalifikacija za članstvo u Atlantskom paktu«, u prijedlogu da se razmotri mogućnost učestvovanja Amerike u sistemu evropske sigurnosti diplomati su prije svega željeli otkriti, što je navelo SSSR na promjenu stava (Sovjetski Savez isključivo je ranije učestvovanje USA u evropskom paktu sigurnosti) i da li postoji ikakva

mogućnost da se s Moskvom nastave razgovori u atmosferi, koja bi bila, drukčija od Berlina.

Neka anegdota iz Staroga vijeka bude komentar toj i sličnim rečenicama: Jednom su prilikom u Spartu došli poslanici s otoka Sama, da traže pomoć. Održali su dug govor, poslije kojega im Spartanci rekoše: »Ono, što ste prvo rekli, zaboravili smo, a zadnje nismo razumjeli jer se više nismo sjećali prvoga.«

Vladimir Vratović

MISAO I FRAZE

Kad neki pisac ne zna, što bi rekao, kako bi se izrazio, obično ušuti, nastojeći da što smisli. Drugi jednostavno ubacuju spasonosni i t. d., i t. d., i dr., i t. sl. Često i unatoč tome pokaznom tako dalje ne znamo, kako dalje. Da taj izraz dobije svoje značenje, moraju riječi prije njega jasno pokazati, što je pisac želio reći. Drugačije taj izraz mjesto putokaza postaje upitnik. Kadikad je vrlo čest, kao u jednom članku o problemima naše kinematografije (šest puta u jedanaest redaka).

Mnogi se tako služe frazama i ne misleći, što one zapravo znače. Odatle mnogi nespozazumi između čitaoca i pisca. Zato dobar pisac, koji nastoji, da mu stil bude što točniji, jasniji, izražajniji, obično izbjegava fraze. Ne mislim: uopće, jer na pravom mjestu i u dobrom značenju fraza može biti itekako snažno izražajno sredstvo. Ali ako pisac ne misli na to, fraza je i veoma neizražajno sredstvo, jer ona ujedno znači i praznu riječ, rečenicu, koja ne kazuje ništa, nego pokazuje siromaštvo misli, prazninu. I fraza, koja je u početku dobra, može se čestom upotrebom tako otrcati, da ostane bez sadržaja. Kako je taj prijelaz postepen, ne može se lako uočiti, i zato su fraze uvijek velika opasnost, osobito za onoga, tko ne voli mnogo misliti.

U novije vrijeme ima mnogo takvih praznih riječi, a ja bih se ovdje osvrnuo samo na jednu: *nivo*. Nije tome davno, što smo je pisali *niveau*, žigošući je time kao uljeza. Otkad je pokra-tismo, uvukla se u mnoge izraze i rečenice, ali i takva jasno pokazuje, da nije na pravom mjestu. Evo samo nekoliko primjera: »Grčke oružane snage dostigle bi nivo od 75.000 bo-

raca« (broj od 7500 boraca)»; »da bi se nivo proizvodnje približavao planiranoj« (da bi se proizvodnja približavala planiranoj); »nejednaki nivo i nestalnost polaznika tečaja« (najvjerojatnije da je pisac mislio na nejednako znanje); »prilozi (časopisa) su na nesumnjivom nivou«. Nesumnjivi nivo! Ima *nivo cijena* (cijene, prosjek cijena, opći prosjek cijena), *nivo investicija* (investicije, svota investicija, visina investicija), *nivo svijesti* (svijest, koja može biti jače ili slabije razvijena, svijestan, svjesniji, prema smislu), zatim imamo *zanatski, umjetnički, naučni nivo*, pa čak *kulturni nivo, pristojni nivo, nezadovoljavajući nivo*, pa zašto onda ne bismo imali i *nesumnjivi nivo*. Što je kritičar htio nešto reći o (umjetničkoj) vrijednosti priloga, a ovom frazom nije rekao ništa, on mnogo ne tare glavu.

Filmski kritičar bio je nešto određeniji: »...treći film nije uspio da dostigne nivo ostale naše dokumentarne proizvodnje«, ali je zato jednom novinaru ljetos »nivo Dunava kod Bezdana dostigao najviši nivo«.

A kad su razgovori na najvišem nivou, znači, da se razgovaraju najviši predstavnici pojedinih država. Ako tome izrazu i priznamo pravo u diplomatskom jeziku, evo primjera, gdje je pisac pretjerao: »...već je jučerašnji razgovor na najvišem nivou pokazao takvu jednodušnost u osnovnim pitanjima, da nema potrebe za novim sastankom na istom nivou pa će se stoga razgovori voditi na nivou ministara vanjskih poslova.« I dobar izraz, upotrebljen ovako, često se protivi jedrini stila. A pisac je tome mogao vrlo lako izbjeći, osobito treći put, jer se to hrvatski može reći: *razgovore će voditi ministri vanjskih poslova*.

Moram priznati, da uvijek nije lako naći dobru zamjenu, ali svatko, tko se želi točno izraziti, naći će dobar izraz. Naš jezik nije tako siromašan, da bi trebao trpjeti ovakve nezgrapnosti. Samo valja malo promisliti, a ne onako naprećac, kao jedan naš borbeni filmski kritičar, koji je napisao za tri dokumentarna filma, da su »natprosječno niske kvalitete«. Izbjegao močvari, a zapao u baru.

Bude li nivo i dalje tako plavio naš književni ezik, još mnogo misao bit će mutna.

Stjepan Babić

PRAVOPIISNA KONZERVATIVNOST U ĐAKOVU

Često nalazimo u štampi suglasnički skup *dj* umjesto znaka *d*, i to stoga, što sve tiskare nerajaju znaka *d* pa upotrebljuju *dj*. To je neopravdano! Ima već sedamdeset godina, kako je znak *d* uveden u našu abecedu umjesto dotadašnjih skupova *dj* i *gj*, a eto se prvi skup i do danas održao u priličnoj mjeri, bilo iz potrebe ili navike. Naš je znak *d* jedinstven u Evropi, pa nije čudo, što ga nemaju neke tiskare i pisci strojevi, jer ih poglavito nabavljamo iz inozemstva.

U Đakovu je slučaj osjetljiviji. Ondje je pobijedila tradicija pisanja, vezana za ime grada. Tako ondje pišu: *Djakovo, Djakovština i djakovski*; u gradu postoje ovi natpisi: Gradski NO Djakovo, Hotel »Djakovo« i dr. Ovi natpisi nisu pisani strojevima, već rukom. Na trgovačkom računu, na primjer, stoji: *Djakovo*; tako ga pišu prodavači. U administraciji i privatnom životu ovako pišu u 70% slučajeva. Dapače i ljudi iz drugih mjesta, koji održavaju pismene veze s Đakovčanima, pišu na adresama: *Djakovo*, kad onamo šalju pismo, jer domaći ljudi tako naznačuju mjesto odašiljanja na svojim pošiljkama.

Treba konačno prestati s tom praksom u javnome životu! Kranje je vrijeme, da iz našega pisma uklonimo skup *dj* i pišemo *d* tamo, gdje mu je mjesto. Tiskare su dužne namaknuti znak *d*, ako ga nemaju, i paziti, da ga pišu u riječima, u kojima se izgovara. Ovo naročito vrijedi za novinske tiskare!

Ovaj je slučaj očit primjer pravopisne konzervativnosti: ljudi su navikli ovako pisati od davnine i teško primaju bilo kakvu promjenu, makar navika i nije u skladu s današnjim pisanjem.

Koliko mi je poznato, u Đakovu dosad nije poduzimano ništa, da bi se to ispravilo. O tome pitanju i još nekima slične prirode raspravljala je nedavno Podružnica Hrvatskoga filološkog društva, koju su nedavno osnovali stručni nastavnici đakovačkih škola. Stoga se nadam, da će uskoro Đakovo prestati »djakovanjem«.

Šimundić Mate